

Омаров Анвер Мурад огли,
аспірант кафедри господарського права,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, Україна, м. Харків
e-mail: anver_omarov@ukr.net
ORCID 0000-0001-8319-3917

doi: 10.21564/2414–990x.142.141692

УДК 346.26(477)

ОРГАНІЗАЦІЙНО–ГОСПОДАРСЬКЕ СУПРОВОДЖЕННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Розглянуто економічне становище розвитку підприємництва в Україні, виявлено фактори, що створюють перешкоди для розвитку приватного сектору. Аргументовано необхідність переформатування політики держави з виокремленням суб'єктів малого підприємництва як рівноправних суб'єктів господарювання; з огляду на це запропоновано змінити підхід до формування положень Стратегії розвитку, окремо виділивши як об'єкт мале підприємництво. Розглянуто засоби та механізм організаційно-господарського забезпечення та регулювання державою, окремо визначено роль і значення дерегуляції. Виявлено суттєві недоліки Стратегії розвитку підприємництва, запропоновано шляхи усунення відсутності розподілення повноважень відповідно до компетенції уповноважених органів, проаналізовано «фатальну» помилку щодо поєднання координації, реалізації та аналізу виконання стратегії за одним державним органом. Показано шляхи вдосконалення й модернізації повноважень та компетенції органів державної влади, правових механізмів реалізації державної політики, запропоновано створити Державний комітет малого підприємництва та регуляторної політики, що виконував би функцію робочого органу, забезпечуючи якісну реалізацію плану та стратегії розвитку малого підприємництва в країні. Запропоновано створення Фонду страхування організацій та асоціацій, сформульовано пропозиції щодо змін до кредитування.

Ключові слова: малий бізнес; правова політика в сфері малого підприємництва; механізм реалізації політики держави; механізм ефективної взаємодії; господарсько-правовий вплив на відносини малого підприємництва.

Омаров А. М., аспірант кафедри хозяйственного права, Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Украина, г. Харьков.

e-mail : anver_omarov@ukr.net ; ORCID 0000-0001-8319-3917

Организационно-хозяйственное сопровождение развития малого предпринимательства в Украине

Рассматривается экономическое положение развития предпринимательства в Украине, выявлены факторы, препятствующие развитию частного сектора. Аргументируется необходимость реформирования политики государства с выделением субъектов малого пред-

принимательства как равноправных субъектов хозяйствования. Предложено изменить подход к формированию положений Стратегии развития, отдельно выделив в качестве объекта малое предпринимательство. Рассмотрены средства и механизм организационно-хозяйственного обеспечения и регулирования государством, отдельно определены роль и значение дерегуляции. Выявлены существенные недостатки Стратегии развития предпринимательства, предложены пути устранения отсутствия распределения полномочий в соответствии с компетенцией уполномоченных органов, проанализировано «роковую» ошибку относительно координации, реализации и анализа выполнения стратегии одним государственным органом. Сформулированы пути совершенствования и модернизации полномочий и компетенции органов государственной власти, правовых механизмов реализации государственной политики. Предложено создать Государственный комитет малого предпринимательства и регуляторной политики, который выполнял бы функцию рабочего органа, обеспечивая качественную реализацию плана и стратегии развития малого предпринимательства в стране. Предложено создание Фонда страхования организаций и ассоциаций и выдвинуты предложения по изменениям к кредитованию.

Ключевые слова: малый бизнес; правовая политика в сфере малого предпринимательства; механизм реализации политики государства; механизм эффективного взаимодействия; хозяйственно-правовое воздействие на отношения малого предпринимательства.

Вступ. Національний економічний традиційно властивий несприятливий бізнес-клімат, що й створює перешкоди для розвитку приватного сектору. Згідно з результатами міжнародних рейтингів, зокрема, «Ведення бізнесу — 2017» та «Індекс глобальної конкурентоспроможності», бізнес-клімат в Україні гірший, ніж у країн-сусідів. Разом з тим результати зазначених рейтингів доводять, що ситуація швидко покращується протягом останніх років. Зокрема, у рейтингу «Ведення бізнесу — 2017», що публікується Світовим банком, Україна піднялася з 152-го місця у 2012 р. на 80-е в 2017 р. Така динаміка свідчить про те, що Україна має значний потенціал і активно реалізує реформи, однак необхідно покращувати бізнес-клімат. Водночас у рейтингу «Індекс глобальної конкурентоспроможності», що публікується Всесвітнім економічним форумом, Україна займає 85-е місце серед 138 країн світу. За позиціями відповідність бізнесу сучасним вимогам та інновації Україна зайняла 98 і 52 місце відповідно [3].

А от порівняння місця України в рейтингу «Ведення бізнесу — 2017» з економіками країн Європи та Центральної Азії виявило, що всі країни (Польща, Казахстан, Білорусь, Російська Федерація, Молдова, Киргизстан) у групі випереджають Україну, а Польща є лідером групи (24 місце) [3].

Сьогодні Україна, як ніколи, потребує якісного законодавчого врегулювання правового становища суб'єктів малого підприємництва, цілеспрямованого делегування владних повноважень їх саморегульованим організаціям, упровадження та відпрацювання основних засобів впливу, що дозволять перейти на новий якісний рівень економічного та господарсько-правового розвитку, інтегруватись до світового економічного простору як рівноправний суб'єкт світових економічних та політичних зв'язків. Сучасний стан малого підприємництва в Україні не задовольняє суспільні очікування та потреби, попри позитивні тенденції у організаційно-господарському механізмі, він не забезпечує базисне, кількісне та якісне зростання в цьому сегменті національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем організаційно-господарського супроводження розвитку малого підприємництва тією чи іншою мірою присвятили праці Д. В. Задихайло (D. V. Zadykhaylo) [10], З. С. Варналій (Z. S. Varnaliy), О. В. Дзюблюк (O. V. Dzyublyuk) та інші вчені.

Мета і завдання дослідження. Нагальною потребою для розвитку держави є створення цілісного та універсального правового механізму формування та реалізації державної економічної політики як такої і, зокрема, політики державної підтримки малого бізнесу. Метою статті є пошук напрямків модернізації та удосконалення механізму організаційно-господарського забезпечення розвитку малого підприємництва.

Для цього слід окреслити сучасні умови функціонування малого підприємництва в Україні; визначити роль і місце малого підприємництва; провести аналіз державних програм розвитку; запропонувати шляхи удосконалення правового становища малого підприємництва та максимальної ефективності ролі державного впливу.

Виклад основного матеріалу. Малий бізнес цілком справедливо можна вважати об'єктом структурно-галузевої політики, що носить міжгалузевий характер та є вагомим сегментом у структурі національної економіки держави. Таким чином, малий бізнес це макрооб'єкт державної економічної політики, отже, потребує розроблення програми економічного розвитку з урахуванням стратегічного курсу розвитку малого підприємництва.

Основне завдання державної політики сьогодні – визначення пріоритетів розвитку за кількісними та якісними показниками. Відповідно до кількісних показників слід прагнути до збільшення чисельності представників малого підприємництва, стимулювання частки малого бізнесу у ВВП і особливо в сфері інноваційної діяльності.

Саме вищезазначена позиція держави може призвести до суттєвих змін на загальнодержавному рівні, враховуючи самостійну та ініціативну діяльність суб'єктів малого підприємництва, достатньо змінити формат політики держави з виокремлення суб'єктів малого підприємництва як рівноправних суб'єктів господарювання.

Причини прийняття рішення про започаткування провадження підприємницької діяльності в Україні є різними. Так, за даними міжнародних досліджень (Amway Global Entrepreneurship Report, 2016 р.), «більше 34 відсотків опитуваних причиною назвали можливість отримання додаткового доходу, 21 відсоток – можливість самореалізації, 16 відсотків – можливість бути незалежним від роботодавця, 14 відсотків – альтернативу безробіттю. Таким чином, за способом започаткування мале і середнє підприємництво демонструє різноманітність – від створення можливостей для забезпечення достойного рівня життя до реалізації власних ідей» [3].

Чи не найскладнішу проблему на шляху створення сприятливого бізнес-клімату становить корупція, яка є однією з ключових причин уповільнення зростання приватного сектору, низького рівня диверсифікації економіки,

експорту та продуктивності. У рейтингу «Індекс сприйняття корупції» Україна посідає 131-е місце з 176 країн. Мале і середнє підприємництво в Україні зазнає негативних наслідків, пов'язаних з корупцією під час ліцензування, оподаткування, перевірок, митних процедур тощо. Підприємства – учасники опитування «Бізнес-клімат та діяльність підприємств» (Європейський банк реконструкції та розвитку, ВЕЕPS V, 2014 р.) зазначають, що «доступ до фінансування (21,3 відсотка), корупція (19,2 відсотка), ставки податку (15,5 відсотка), політична нестабільність (11,9 відсотка) та тіньова економіка (7,7 відсотка) є основними перешкодами для провадження підприємницької діяльності» [3].

Ефективний засіб подолання корупції – дерегуляція. Однак з огляду на досить високий відсотковий рівень корупційної складової, що уповільнює розвиток малого бізнесу у нашій державі, слід переглядати дієвість впливу уповноважених органів на подолання проблеми шляхом розширення повноваження Державної регуляторної служби.

З огляду на показники вищезазначених статистичних спостережень стає цілком зрозумілим, що такі фактори, як проблемність фінансування, корупція, податковий тягар, політична нестабільність, тіньова економіка, вимагають державного регулювання та коригуючого впливу. Подолання вже визначених основних перешкод для провадження підприємницької діяльності є питання дієвої політики держави та стратегії розвитку, якісного законодавчого забезпечення, компетентної діяльності державних органів.

Правове закріплення економічної політики здійснюється шляхом визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики. На практиці така реалізація полягає у розробці прогнозів і програм економічного і соціального розвитку України та окремих її регіонів, паралельно своє відображення знаходить в програмах діяльності Кабінету Міністрів України, цільових програмах економічного, науково-технічного і соціального розвитку.

У свою чергу економічна стратегія, що є, власне, державним курсом економічної політики, що має на меті перспективу діяльності і спрямований на вирішення загальнодержавних глобальних економічних та соціальних завдань, встановлення економічної безпеки держави, покращення економічного потенціалу, підвищення соціального благополуччя. До економічної стратегії включено пріоритетні цілі економіки, засоби та способи їх реалізації, що корегуються залежно від місця нашої держави в світовому господарстві [1].

Слід зауважити, що ефективність і результативність реалізації Стратегії та виконання плану заходів з її реалізації залежить від ефективної координації зусиль відповідних ключових сторін.

Зараз інституційне середовище малого підприємництва в Україні складається з суб'єктів організаційно-господарських повноважень – суб'єктів публічної влади, що мають загально-управлінську компетенцію, зокрема, щодо надання державної допомоги, а також суб'єктів дорадчої та консультативної компетенції. Слід виділити також і категорію організацій, що виконують допоміжні та забезпечувальні функції щодо безпосередньої господарської діяльності суб'єктів

малого підприємництва. Таким чином, усю сукупність органів публічної влади та організацій, що створюють механізм реалізації державної політики в сфері малого бізнесу, доцільно розділити на три групи.

Першою з категорій суб'єктів господарських правовідносин нарівні з суб'єктами господарювання є суб'єкти організаційно-господарських повноважень. Це суб'єкти, які мають повноваження щодо організації господарської діяльності, управління іншими суб'єктами та/або контролю за їх діяльністю. До першої групи суб'єктів організаційно-господарських повноважень слід віднести:

Кабінет Міністрів України (даний суб'єкт є вищим органом у системі органів виконавчої влади, забезпечує реалізацію державної політики, має право законодавчої ініціативи, зокрема, сприяє розвитку підприємництва на засадах рівності перед законом усіх форм власності та соціальній спрямованості національної економіки, здійснює заходи щодо демонополізації та антимонопольного регулювання економіки, розвитку конкуренції та ринкової інфраструктури);

Міністерство з економічного розвитку і торгівлі України (є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, забезпечує формування та реалізацію політики у сфері підприємництва, має загальну компетенцію, де мале підприємництво є мікрочасткою його компетенції);

місцеві органи виконавчої влади (ці суб'єкти забезпечують виконання державних і регіональних програм соціально-економічного розвитку, програм розвитку малого і середнього підприємництва, що фінансуються за рахунок коштів відповідних бюджетів або інших не заборонених законодавством джерел);

органи місцевого самоврядування, що затверджують програми соціально-економічного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць, які фінансуються за рахунок місцевих бюджетів або інших не заборонених законодавством джерел, та контролюють їх виконання [3];

інші центральні органи виконавчої влади, зокрема: Мінфін, МОН, Мінсоцполітики, Мінрегіону, Мін'юсту, МЗС, Міненерговугілля, Мінінфраструктури, МІП, Мінмолодьспорту, Мінагрополітики, МТОТ, Держстату, Державного агентства з питань електронного урядування, ДРС (вищезазначені суб'єкти в межах повноважень та відповідно до компетенції прямо чи опосередковано впливають на розвиток малого і середнього підприємництва, підтвердженням участі у регулюванні розвитку підприємництва є визначення їх відповідальними за виконання Плану заходів з реалізації Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 травня 2018 р. № 292-р) [4].

До другої групи суб'єктів публічної влади, що мають дорадчу та консультативну компетенцію, можна віднести Раду підприємців при Кабінеті Міністрів України як постійно діючий консультативно-дорадчий орган (цей суб'єкт готує пропозиції щодо створення правових, економічних та організаційних умов для подальшого розвитку підприємницької діяльності).

До третьої групи – організації, що виконують допоміжні та забезпечувальні функції щодо безпосередньої господарської діяльності суб'єктів малого підприємництва:

Рада бізнес-омбудсмена як постійно діючий консультативно-дорадчого органу Кабінету Міністрів України, що сприяє прозорості діяльності органів державної влади, суб'єктів господарювання, які належать до сфери їх управління, запобіганню корупційним діям та/або іншим порушенням законних інтересів суб'єктів підприємництва;

інфраструктура підтримки малого і середнього підприємництва, що включає підприємства та організації (установи), наукові установи, консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи, створені при центральних органах виконавчої влади та місцевих держадміністраціях, Торгово-промислової палати України, 25 регіональних торгово-промислових палат, громадські об'єднання підприємців та роботодавців та інші. Станом на 1 січня 2017 р. в Україні функціонували 310 бізнес-центрів, 2 660 інформаційно-консультативних установ, 55 бізнес-інкубаторів, 161 фонд підтримки підприємництва, 17 індустріальних парків [3].

Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» становить підґрунтя для розвитку малого і середнього підприємництва, визначає принципи та напрями політики щодо малого і середнього підприємництва. Законом України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012 р. вперше було детально визначено органи, що забезпечують розвиток малого і середнього підприємництва; повноваження спеціально уповноваженого органу у сфері розвитку малого і середнього підприємництва; умови надання державної підтримки суб'єктам малого і середнього підприємництва; обмеження щодо надання державної підтримки суб'єктам малого і середнього підприємництва; інфраструктуру підтримки малого і середнього підприємництва; види державної підтримки; виділено сфери діяльності суб'єктів малого і середнього підприємництва, на яких окремо розповсюджується державна підтримка [2]. Усе зазначене повинно було стати єдиним механізмом взаємодії. Однак лише правового закріплення органів та їх повноважень недостатньо для дієвої роботи державного механізму регулювання господарсько-правових відносин як єдиної системи. Подолати таку «нездатність» роботи механізму держава прагне через делегування окремих завдань та цілей, що й визначається в стратегіях розвитку.

Таким чином, реальний механізм економічної політики забезпечується шляхом формування та прийняття програм розвитку. Наразі найбільш актуальною є Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року від 24 травня 2017 р. (далі – Стратегія).

Стратегія розвитку малого підприємництва є напрямом державної політики на встановлений строк. Документ відповідає пріоритетним завданням сучасної державної політики в Україні, а саме розвитку підприємництва, тобто є правовою констатацією державної політики щодо малого бізнесу на рівні вищого органу виконавчої влади. Метою Стратегії є сприяння розвитку

підприємництва в Україні шляхом створення сприятливих умов для відкриття, ведення і зростання малого і середнього підприємництва через консолідацію зусиль усіх заінтересованих сторін, що забезпечить соціально-економічний розвиток у країні та підвищення рівня життя населення

Фактично, стратегія є алгоритмом дій у відповідній сфері суспільних відносин, зокрема, у розвитку та підтримки малого підприємництва. У Стратегії визначено шість стратегічних напрямів, а саме: створення сприятливого середовища для розвитку МСП, покращення доступу до фінансування, спрощення податкового адміністрування, популяризація підприємницької культури та розвиток навчання підприємницьким навичкам, сприяння експорту / інтернаціоналізації, підсилення конкурентоспроможності та інноваційного потенціалу МСП.

Стратегія ставить такі завдання перед державою:

- заснувальні – визначення кола органів, установ та організацій, відповідальних за координацію, виконання та контроль за виконанням плану заходів щодо реалізації Стратегії;

- щодо надання повноважень органам, що будуть забезпечувати систему підтримки малого бізнесу шляхом встановлення вимог до плану заходів, а саме: визначення переліку конкретних заходів, з закріпленням повноважень відповідальних виконавців, строки виконання вищезазначених завдань, індикатори виконання вищезазначених завдань, строку затвердження плану та звітування про виконані завдання;

- щодо подолання недоліків законодавчої політики та законодавства в цілому, застосування засобів державної допомоги включаючи пільги, прямі чи не прямі засоби державної допомоги, які вважаються найбільш ефективними. Запропоновані шляхи подолання таких недоліків, як: відсутність взаємодії між центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування щодо розв'язання поточних проблем малого і середнього підприємництва; недостатня інституційна спроможність реалізації державної політики у сфері розвитку підприємництва; невідповідність існуючої інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва як потребам малого і середнього підприємництва, так і кількості та якості надання послуг на регіональному рівні.

Стратегія носить системний і довготривалий характер, урегулює найважливіші кола суспільних відносин, що свідчить про реальний вплив на зміст законодавчого регулювання малого бізнесу та структурування системи органів організаційно-господарських повноважень, що спрямовано як на ефективність реалізації стратегії та державної політики в цілому, так і на вихід національної економіки на новий якісний рівень, на певне коло агрегатних показників (їх якісне та кількісне зростання): обсяг виробництва, кількісні показники експорту, розвиток інноваційного виробництва, зайнятість населення, кількість інших структурних показників тощо.

Однак слід зазначити, що реалізувати Стратегію можливо, зокрема, шляхом скоординованої взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інших заінтересованих сторін; ефективної співпраці органів дер-

жавної влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів малого і середнього підприємництва, їх об'єднань. З огляду на це постає найголовніше питання: як визначити алгоритм взаємодії програми розвитку та ефективної взаємодії всіх суб'єктів правових відносин при здійсненні організаційно-господарського супроводження розвитку малого підприємництва в Україні.

Однак, якщо розглянути організаційне забезпечення та механізм реалізації Стратегії, стає цілком явним, що навіть сама стратегія не містить чіткого розподілення повноважень відповідно до компетенції уповноважених органів, в ній є, як на наш погляд, «фатальна» помилка будь-якої стратегії, а саме вказівка на те, що «процес розроблення плану заходів здійснюватиметься під координацією Мінекономрозвитку протягом трьох місяців з дати схвалення Стратегії із залученням відповідних заінтересованих сторін. План заходів визначатиме перелік заходів, відповідальних виконавців, строки виконання завдань, індикатори виконання (додаток 8)», і що координація виконання та контроль за виконанням плану заходів щодо реалізації Стратегії здійснюється Мінекономрозвитку. Тобто Мінекономрозвитку і координує, і виконує, і контролює виконання плану, а отже, фактично і виконує Стратегію. Відсутність розмежування таких повноважень зводить нанівець усю ефективність стратегії.

На наш погляд, децентралізація влади, що впроваджується в Україні останніми роками, дає ширші можливості органам місцевого самоврядування, що, зокрема, повинно сприяти розвитку підприємництва, однак не сприяє, бо відповідно до проекту плану повноваження цих органів незначні, а отже, суттєво впливати на якість не в змозі.

Враховуючи вищезазначене, пропонуємо суттєво переглянути повноваження кожного з суб'єктів організаційно-господарського контролю, розмежувати повноваження планування, контролю та виконання, надати більше повноважень місцевим органам влади.

Тож очевидним є те, що політика держави реалізується через засоби державного регулювання. Держава для реалізації економічної політики, виконання цільових економічних та інших програм і програм економічного та соціального розвитку застосовує різноманітні засоби і механізми регулювання господарської діяльності.

Відповідно до ч. 2 ст.12 ГКУ основні засоби регулювального впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання можна поділити за критеріями:

- засоби державного стимулювання: державне замовлення;
- засоби державного обмеження та регулювання: ліцензування, патентування і квотування; технічне регулювання; застосування нормативів та лімітів регулювання цін і тарифів;
- засоби державної фінансової підтримки: надання інвестиційних, податкових та інших пільг; надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій [1].

Умови, обсяги, сфери та порядок застосування окремих видів засобів державного регулювання господарської діяльності визначаються цим Кодексом,

іншими законодавчими актами, а також програмами економічного і соціального розвитку.

Гостро стоїть питання правильного застосування інвестиційних, податкових та інших пільг; надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій, а також їх пропорційного розподілення залежно від поставлених цілей (регіональне, галузеве, інноваційне підприємництво), що потребує вирішення на державному рівні та, як ніколи, детально висвітлено в Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року, але не має чіткого розвитку у відповідних планових діях, що засновані на Стратегії.

Як зазначалось вище, доцільно мале підприємництво визнати як макрооб'єкт економічної політики держави, розширити коло суб'єктів цих відносин, чітко розмежувати повноваження контролюючих та уповноважених органів за функціями: координації, виконання та контролю.

Отже, для впровадження дієвої правової політики у сфері малого підприємництва необхідно чітко встановити таке: завдання політики, форми фіксації, об'єкт, засоби впливу, суб'єкти організаційно-господарських повноважень, законодавче забезпечення.

На наш погляд, варто згадати досвід ранніх років незалежності України та існування Державного комітету України по сприянню малим підприємствам і підприємництву (далі – Держпідприємництво України) який був центральним органом державної виконавчої влади, підвідомчим Кабінету Міністрів України. Головними завданнями Держпідприємництва України було здійснення державної підтримки і координації розвитку підприємництва, у тому числі малого бізнесу, реалізація стратегії державної політики, розвитку суспільного виробництва, сприяння структурній перебудові економіки, формування системи заходів щодо забезпечення економічної самостійності України. До сфери державної підтримки належали всі суб'єкти підприємництва незалежно від обраних ними організаційних форм підприємницької діяльності та форм власності, на яких вони засновані [5].

Феномен існування зазначеного органу у ті часи справді вражає, хоча розвитку він не отримав, очевидно, держава ще не була готова до функціонування останнього та розуміння його ролі і значення.

У сучасних умовах заснування спеціалізованого органу, на який буде покладено безпосередньо виконання плану розвитку та стратегій держави під координацією Мінекономрозвитку та регуляторної служби, звітування перед Кабінетом Міністрів України дало б можливість зосередити функції «координація-виконання-звітування» у одному органі. Такий орган може носити назву Державного комітету малого підприємництва та регуляторної політики, сфера його діяльності – лише мале підприємництво, створення на підставі профільного закону.

Грунтуючись на досвіді країн, можна стверджувати, що запорукою досягнення чималих успіхів у розвитку малого підприємництва, отримання ефективних показників виконання стратегій є аналіз виконання програм, відповідність

програм стратегії, а також якісний моніторинг найважливіших напрямків державного впливу. Так, відповідно до Положення про Державну регуляторну службу України регуляторна служба забезпечує реалізацію державної регуляторної політики на засадах захисту права громадян на провадження підприємницької діяльності, економічної багатоманітності і рівного захисту державою усіх суб'єктів господарювання та подає Міністру економічного розвитку і торгівлі пропозиції щодо забезпечення формування державної регуляторної політики, державної політики у сфері ліцензування, дозвільної системи, нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності. Ми пропонуємо включити такий орган до розділу «Організаційне забезпечення та механізм реалізації Стратегії». Такий орган міг би нарівні з Мінекономрозвитку здійснювати координацію розробки й виконання плану.

До основних засобів впливу відповідно до ст.12 ГКУ віднесено також надання інвестиційних, податкових та інших пільг, надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій [1]. Пропонуємо доповнити їх такими: «кредитування» та «страхування діяльності».

Забезпечення кредитування в порядку, передбаченому державною стратегією розвитку, та доручення одному або двом державним банкам спеціалізованої функції – кредитування діяльності малих підприємств під низькі процентні ставки. Забезпечення страхування в порядку, передбаченому державною стратегією розвитку, за рахунок Фонду страхування організацій та асоціацій, однак діяльність такого новоствореного фонду повинна фінансуватись державою, за умови перестраховування фінансових ризиків в межах не менше ніж дев'яносто відсотків.

До проблем, які перешкоджають банківським установам активніше розвивати мікрокредитування малого і середнього підприємництва, належать: висока вартість ресурсів у банківській системі країни та їх короткотерміновість; малі обсяги фінансової підтримки з боку міжнародних фінансових установ та фондів підтримки підприємництва; значні ризики функціонування сегменту малого та середнього бізнесу; низький рівень якості кредитних заявок клієнтів; недостатня розвиненість у банках технології мікрокредитування; недостатня захищеність прав кредиторів на рівні законодавства та судової системи; нерозвиненість бюро кредитних історій [6, с. 81; 8, с. 8; 9]. На жаль, кредитні можливості української банківської системи залишаються досить обмеженими. Низький рівень капіталізації банківської системи, недосконалість механізмів та інструментів управління ризиками, планування та стратегії розвитку, а також високі собівартість банківських операцій та рівень необґрунтованих витрат ускладнюють процедуру отримання кредитних ресурсів, зокрема суб'єктами малого підприємництва [7, с. 129–130].

Висновки. Для успішного розвитку малого підприємництва в Україні необхідно створити механізм ефективної взаємодії між державою та підприємницьким сектором, де усвідомлення ролі дрібних фірм в експортному потенціалі країни є першим кроком до підвищення конкурентоспроможності

національної економіки, міжнародного іміджу країни та її місця в міжнародному бізнес-середовищі.

Щоб підвищити роль малого бізнесу в економіці України, вирішити проблеми модернізації та суттєвого удосконалення політики держави і правового механізму її реалізації, слід чітко визначити систему суб'єктів організаційно-господарських повноважень та їх структуру. Також законодавчо визначити спеціальний об'єкт та суб'єкт, який безпосередньо відповідає за розвиток малого підприємництва, провести реформування Державної регуляторної служби як суб'єкта державної політики щодо малого бізнесу, побудувати поетапну стратегію програми розвитку за участю суб'єктів малого підприємництва, здійснювати підтримку організацій та асоціацій невеликих фірм. Потрібне серйозне вдосконалення правової кваліфікації статусу суб'єкта малого бізнесу з тим, щоб запобігти зловживанню спеціальним господарським режимом і диференціації суб'єктів малого бізнесу за категоріями залежно від галузевої і регіональної належності.

Особливу увагу слід приділити організації господарсько-правового забезпечення, а саме компетенції існуючих та запропонованих нами органів влади. Варто розширити функціональне призначення та коло повноважень Державної регуляторної служби. Визнавши самостійним суб'єктом мале підприємництво, створити Державний комітет малого підприємництва та регуляторної політики, що виконував функцію робочого органу, забезпечуючи якісну реалізацію плану та стратегії розвитку малого підприємництва в країні. Необхідне законодавче закріплення статусу вищевказаного органу, його компетенції і закріплення засобів та механізму реалізації державної допомоги.

Доцільним є створення Фонду страхування організацій та асоціацій з фінансуванням місцевими та державним бюджетам і доручення одному або двом державним банкам спеціалізованої функції – кредитування діяльності малих підприємств під низькі відсоткові ставки.

Все вищезазначене необхідно удосконалювати паралельно зі змінами державної програми. Державна програма вимагає ревізії і наповнення реальними інструментами, а саме: дерегуляція малого бізнесу, інформаційно-консультативна допомога, кошти державної допомоги (пільги (пасивна форма), дотації кредитування тощо (активна форма).

Таким чином, для успішного розвитку малого підприємництва в Україні необхідно створити механізм ефективної взаємодії між державою та підприємницьким сектором. Усвідомлення ролі дрібних фірм в експортному потенціалі країни є першим кроком до підвищення конкурентоспроможності національної економіки, міжнародного іміджу країни та її місця в міжнародному бізнес-середовищі. Завдання держави — створити сприятливі умови для належного розвитку малого бізнесу.

Список літератури:

1. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. Дата оновлення : 17.06.2018. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 09.08.2018).

2. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22.03.2012 р. № 4618-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4618-17> (дата звернення: 02.08.2018).

3. Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.05.2017 р. №504-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/504-2017> (дата звернення: 02.08.2018).

4. План заходів з реалізації Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/uryad-uhvaliv-plan-zahodiv-shodo-realizatsiyi-strategiy-rozvitku-malogo-i-serednogo-pidpriyemnictva-v-ukrayini> (дата звернення: 02.08.2018).

5. Про затвердження положення про Державний комітет України по сприянню малим підприємствам і підприємству : Постанова Кабінету Міністрів України від 14.09.1991р. № 208. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208-91-p> (втрата чинності від 29.06.1992).

6. Варналій З. С., Дрига С. Г., Тарангул Л. Л. Мікрокредитування малого підприємництва : монографія. Ірпінь : НУДПСУ, 2008. 144 с.

7. Пігуль Н. Г., Дехтяр Н. А. Проблеми та перспективи розвитку мікрокредитування в Україні. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України* : зб. наук. праць. Суми : УАБС НБУ, 2007. Т. 19. С. 127–135.

8. Дзюблюк О. В. Активізація банківського кредитування малого та середнього бізнесу в системі заходів із подолання фінансово-економічної кризи. *Світ фінансів*. 2010. № 3. С. 7–13.

9. Чубенко А. О. Малий та середній бізнес як рушійна сила зростання економіки України. URL: <http://intkonf.org/chubenko-aomaliy-ta-seredniy-biznesy-ak-rushiyna-sila-zrostannya-ekonomiki-ukrayini> (дата звернення: 02.08.2018).

10. Задахайло Д. В. Правові засади формування та реалізації економічної політики держави : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Харків, 2013.

References :

1. Hospodarskyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 r. № 436-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

2. Pro rozvytok ta derzhavnu pidtrymku maloho i serednoho pidpriemnytstva v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 22.03.2012 r. № 4618-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>.

3. Stratehiia rozvytku maloho i serednoho pidpriemnytstva v Ukraini na period do 2020 roku: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24.05.2017 r. № 504-r. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/504-2017>.

4. Plan zakhodiv z realizatsii Stratehii rozvytku maloho i serednoho pidpriemnytstva v Ukraini na period do 2020 roku. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/uryad-uhvaliv-plan-zahodiv-shodo-realizatsiyi-strategiy-rozvitku-malogo-i-serednogo-pidpriyemnictva-v-ukrayini>.

5. Pro zatverdzhennia polozhennia pro Derzhavnyi komitet Ukrainy po sprianniui malym pidpriemstvam i pidpriemnytstvu: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14.09.1991r. № 208. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208-91-p> (vtrata chynnosti vid 29.06.1992).

6. Vapnalii, Z.S., Dpyha, S.H., Tapanhul, L.L. (2008). Mikropkredytuvannia maloho pidpriemnytstva. Irpin: NUDPSU [in Ukrainian].

7. Pihul, N.H., Dekhtiar, N.A. (2007). Problemy ta perspektyvy rozvytku mikrokyedytuvannia v Ukraini. *Problemy i perspektyvy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy*. Sumy: UABS NBU, Vol. 19, 127–135 [in Ukrainian].

8. Dziubliuk, O.V. (2010). Aktyvizatsiia bankivskoho kredytuvannia maloho ta serednoho biznesu v systemi zakhodiv iz podolannia finansovo-ekonomichnoi kryzy. *Svit finansiv*, 3, 7–13 [in Ukrainian].

9. Chubenko, A.O. Maliy ta seredniy biznes yak rushiina syla zrostannia ekonomiky Ukrainy. URL: <http://intkonf.org/chubenko-aomaliy-ta-seredniy-biznesy-ak-rushiyna-sila-zrostannya-ekonomiki-ukrayini> [in Ukrainian].

10. Zadykhailo, D.V. (2013). Pravovi zasady formuvannia ta realizatsii ekonomichnoi polityky derzhavy. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].

Omarov Anver, Postgraduate Student the Department of Business Law, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv.

e-mail : anver_omarov@ukr.net ; ORCID 0000-0001-8319-3917

Organizational and economic support of small business development in Ukraine

The article describes the economic situation of business development in Ukraine, revealed the factors that create obstacles to private sector development. The article argued the need of reformatting the state policy with the release of small businesses, as equal entities, given the above, it is proposed to change the approach to the formation of the provisions of the Development Strategy, highlighting separately as an object – small business.

The means and mechanism of organizational and economic provision and regulation by the state are considered, the role and importance of deregulation are separately defined. Separately paid attention to assessing the impact of the fixed assets of the state on the development of small business, including legislatively fixed: providing investment, tax and other benefits, the provision of subsidies, compensation, targeted innovation and subsidies. Based on the analysis, the expediency of legislative complementation of the main means of state influence on the development of small business by “lending” and “business insurance” was suggested and argued, among which “microcredits” are separately singled out.

In the article, the institutional environment for small entrepreneurship in Ukraine has been developed and proposed, namely the classification of these in three groups, thus dividing the entire set of public authorities and organizations that create a mechanism for implementing state policy in the small business by organizational economic powers, functions and competence.

Identified significant shortcomings of enterprise development strategies, the ways of eliminating the absence of the distribution of powers in accordance with the competence of the authorized bodies, analyzed the “fatal” error under union coordination, implementation, and analysis of the implementation of the strategy by one government agency. Ways of improving and modernizing the powers and competence of the state authorities, legal mechanisms for the implementation of public policy, it is proposed to create a State Committee of Small Business and Regulatory Policy, would perform the function of the working body, providing high-quality implementation of the plan and the strategy of development of small business in the country. The creation of the Insurance Fund for Organizations and Associations was proposed, and proposals for changes to lending were put forward.

Keywords: small business; legal policy in the sphere of small business; mechanism for implementing state policy; mechanism of effective interaction; economic and legal impact on small business relations.

Надійшла до редакції 25.08.2018 р.